

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Кафедра маркетингу та УІД
Сумський регіональний центр
інтелектуального розвитку
Українська асоціація маркетингу
Всеукраїнська спілка вчених-економістів**

**Збірник тез доповідей
X Міжнародної
науково-практичної конференції**

**«МАРКЕТИНГ ІННОВАЦІЙ
І ІННОВАЦІЇ У МАРКЕТИНГУ»**

29 вересня – 1 жовтня 2016 року

Суми 2016

РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

В умовах триваючих дискусій з приводу термінів скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення в Україні, важливими і актуальними є аналіз та оцінка наслідків адміністративного регулювання земельних відносин. Соціально-екологічні результати здійсненої земельної реформи визначаються, передусім, динамікою якісних та кількісних характеристик землі як природного ресурсу та основи сільськогосподарського виробництва, а також динамікою стану добробуту землевласників – сільського населення. Ці параметри впливають і на досягнення цілей земельної реформи: формування ефективного сільськогосподарського користувача, забезпечення раціонального невиснажливого землекористування у сільськогосподарських виробничих процесах, розвиток села тощо.

В Україні у 2001 р. із введенням обмежень щодо розпорядження земельними ділянками сільськогосподарського призначення, відбулось формування системи орендного сільськогосподарського землекористування, яка має такі національні особливості: безальтернативність форми розпорядження землею для землевласника; залежність орендодавця від орендаря та неспроможність першого повноцінно реалізувати власні права; диктат землекористувача у встановленні умов оренди; брак фінансових ресурсів для раціоналізації землекористування; низька орендна плата; втрата цінності землі як майна з точки зору власника. Це позначилось на якісних показниках земельних ресурсів, а також вплинуло на соціально-економічний стан сільської місцевості.

За час дії мораторію відбулось скорочення площ земель, що мають важливе екологічне значення: пасовищ, перелогів та багаторічних насаджень. Ґрунти втратили значну частину гумусу, а найродючіші у світі чорноземи перетворились у ґрунти із середнім рівнем родючості. Набули загрозливого масштабу процеси дегуміфікації, ерозії, окислення і залуження ґрунтів та ін.

Сільськогосподарські виробники, використовуючи орендовані землі, стурбовані, переважно, розміром прибутку, що може бути

отриманий за час дії договору оренди, а відповідно, не мають стійкої економічної мотивації щодо збереження та відтворення родючості ґрунтів орендованих ділянок, оскільки вони не є їхньою власністю. Як результат, у практиці господарювання набули масового поширення: недотримання сівозмін; порушення технології та обсягів внесення добрив, зокрема, органічних; недотримання полезахисної лісистості; обмеження розвитку тваринництва та ін. Зокрема, у 2010-2013 рр. органічними добривами удобрено лише 2 % посівних площ в обсягах, що у 20 разів менші за рекомендовані мінімальні норми. Це позначається і на результативності та ефективності сільськогосподарського виробництва. Так, наприклад, фактично досягнута урожайність соняшнику, посіви якого займають п'яту частину посівних площ, у 2014 р. була нижчою за показник природної родючості 2010 р.

Відсутність ринку земель сільськогосподарського призначення також не сприяла і покращенню добробуту землевласників-селян – сучасний розмір місячної орендної плати, який є трохи більшим за 4 % мінімальної заробітної плати, не можна вважати достатнім з огляду на якісні показники земель. Як наслідок, земля втрачає цінність з точки зору її власників – люди повертають належні їм на праві власності землі державі, не маючи змоги нести поточні витрати, пов'язані з набуттям права власності та його реалізацією.

Підводячи підсумок зазначимо, що час стає визначальним чинником ефективності земельної реформи та результатів, які можуть бути отримані внаслідок її реалізації. Затягування становлення ринкових відносин в сфері сільськогосподарського землекористування загрожує подальшим погіршенням якісних показників землі як виробничого ресурсу та втратою її цінності як майна (власності), поширенням низькоєфективних виробничих процесів у сільському господарстві, деградацією сільських територій. Відтак, слід визнати нагальну необхідність активізації законотворчого процесу, а також спрямування зусиль всіх гілок влади на забезпечення прозорого становлення ринку землі сільськогосподарського призначення, з обов'язковим визначенням меж та змісту різних механізмів відповідальності за бездіяльність.

1. Мішенін Є.В. Соціально-економічні аспекти обмеження реалізації права власності на землю сільськогосподарського призначення в Україні / Є.В. Мішенін, І.І. Коблянська // Збалансоване природокористування. – 2016. – № 1. – С.112-120.